

POSTDEMOKRATSKO STANJE

Uvod

Predmet ovoga teksta analiza je demokracije na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće. Na početku 21. stoljeća susrećemo se s postdemokracijom odnosno postdemokratskim stanjem, kako u Europskoj uniji, tako i u zemljama novih demokracija u istočnoj i jugoistočnoj Europi, uključujući i Hrvatsku. Zajedničko je svim konsolidiranim i polukonsolidiranim demokracijama **postdemokratsko stanje** kao segment **postmodernoga stanja**. Nije to stanje ne-demokracije, već stanje u kojem su se postmoderne demokracije našle u novom globalnom okružju, kao posljedica velike transformacije svijeta, nove društvene paradigme, globalnog informacijskog društva i globalizacije.

U prvom dijelu teksta polazi se od stanja demokracije u svijetu. Skreće se pozornost na ideju demokracije kroz povijest, s tezom da je u povijesti političkih ideja dugo vremena, od antike do modernih vremena, smatrana lošim oblikom vladavine. Tek je s prvom svekolikom modernizacijom svijeta doživjela uspon, kako u zemljama starih demokracija tako i u novima izvedenim iz tranzicije, među kojima je i demokracija u Hrvatskoj. Zatim se polazi od analize demokracije u kontekstu ideje moći, tj. odnosa većine i manjine u demokraciji. Analiza moći relevantna je za razumijevanje postdemokratskog stanja u kojem su se našla postmoderna društva s poremećenom ravnotežom moći, u korist manjine, sociološkim rječnikom rečeno, društvenih elita i oligarhije.

U drugom dijelu teksta govori se o tranziciji i konsolidaciji demokracije u Hrvatskoj. Analiziraju se relevantne društvene arene konsolidacije demokracije. Svrha je analize stjecanje uvida u stanje konsolidiranosti demokracije u Hrvatskoj i kategorizacija demokracije. Da li je demokracija u Hrvatskoj konsolidirana ili polukonsolidirana u **postdemokratskom stanju**?

U trećem dijelu teksta pokušavamo komparirati postdemokratsko stanje u Europskoj uniji, globalno i u Hrvatskoj, te skrenuti pozornost na simulaciju demokracije. Na kraju slijedi zaključak, u kojem ćemo predstaviti uvide trgom analize stanja demokracije na prijelazu stoljeća.

1. Demokracija u kontekstu ideje moći i postdemokratskog stanja

Diskurs o demokraciji cilja k opće prihvaćenom modelu političke vladavine nastalom kao rezultat političke modernizacije, u odnosu na srednjovjekovne monarhističke modele i predodžbe

politike. Kroz cijelo 20. stoljeće, kao "stoljeće demokracije" (1) (*Seymour Martin Lipset, Jason M. Lakin: 2006*), neprestano je rastao broj zemalja s demokratskim oblicima vladavine. Prema izvješću *Freedom in the World 2013*, u svijetu je bilo 90 zemalja kategoriziranih kao u cijelosti "slobodne" i 58 koje su bile djelomično slobodne (2) (*Freedom in the World: 2013*). Premda je demokracija doživjela procvat u 20. stoljeću o njoj se kroz povijest političkih ideja i ideologija te političke filozofije često nije pisalo dobro. Bila je tumačena kao koncept loše vladavine masa. Aristotel ju u *Politici* smatra nastranom ili lošim oblikom političke vladavine. Mnoge su moderne političke ideologije (3) (o istima: *John Schwartzmantel.: 2005*) radikalne provenijencije prezirale i mrzile demokraciju. Anarhisti, komunisti, boljševici, fašisti, nacionalsocijalisti su, kao djeca političke moderne, izražavali neprijateljske stavove spram demokracije. Danas se s antidemokratskim sindromom, u kontekstu postmodernog ideologijskog diskursa, susrećemo u ideologiji europske nove desnice. Mržnja demokracije o kojoj piše Ranciere (4) (*Jacques Ranciere: 2008*) zapravo je onaj tip mržnje što proizlazi iz teze o takozvanom višku demokracije koju treba navodno suziti. I to se, po Rancieru, priča u zemljama starih i razvijenih demokracija. Sužavanje demokracije na praktičnoj razini već se dogodilo. Nije to slučajna pojava u nekim zemljama svijeta već se ovdje radi o globalnom fenomenu determiniranom velikom transformacijom svijeta, novim tehnologijama i globalizacijom. Naprosto se promijenila paradigma i konfiguracija demokracije u doba globalizacije. Riječ je o tome da se klatno demokracije u doba globalizacije, kao nastavka druge modernizacije svijeta, zaletjelo prema stanju dominantnih bešćutnih **elita i oligarhije**. Tu je pojavu Colin Crouch opisao pojmom **postdemokracija** (5) (*Colin Crouch: 2007*). U današnjem **postdemokratskom stanju** susrećemo se s demokracijom bez demosa, kontroliranom ili ukinutom diskusijom ili kontrolom javnosti, demokracijom bez politike, post-parlamentarizmom, oligarhijskim tendencijama gdje demokracija zapravo završava u oligarhiji, ili gdje je demokracija mrtva, jer caruje politički marketing u funkciji simulacije demokracije. Tumačenje značenja demokracije podrazumijeva nešto poput semiotike demokracije, pod kojom podrazumijevamo informacije/znanja o demokraciji, kodove, simbole, političku komunikaciju, raspravu i sadržaj, slike i identitete posredstvom kojih se tvori ili oblikuje politička javnost, modele i prostorna pitanja demokracije. Riječ je o semiotici prostora i semiotici demokracije odnosno značenju kojeg prostor ima u određenju tipa, kao direktne ili predstavničke demokracije, konsolidirane i polukonsolidirane demokracije.

Semantika demokracije, kao grana semiotike upućuje nas na značenje riječi demokracija. S naslova realističkog pojma demokracije nezaobilazno je tumačenje demokracije Roberta Michelsa. Kod njega je svaka **demokracija zapravo oligarhija** (6) (Michels:1990). U Schumpeterovoj interpretaciji demokracije nameće se pitanje političkog subjekta i objekta demokracije. Građani su politički subjekt do trenutka glasovanja, nakon čega se svojom voljom pretvaraju u politički objekt

kojim se, zapravo, upravlja. Schumpeterovo tumačenje demokracije kao metode (7) (*Schumpeter: 1981*) smatramo realističnim s naslova distribucije moći. Realni vladar (manjina ili oligarhija) treba **simulaciju demokracije**, da bi dobio demokratsku političku legitimaciju. Politički realisti Max Weber, Robert Michels, Joseph Alois Schumpeter i njihova duhovna djeca polaze od **ideje moći** u relaciji većina-manjina. Polazeći od ideje moći vidi se kako se moć nemoćne većine u demokraciji u **postdemokratskom stanju** rastapa pred velikom količinom moći moćne manjine. Zvali mi i oni to političkom elitom, oligarhijom, tehnokracijom, netokracijom u postmoderno doba, ništa ne mijenja na stvari. Bit je u odnosima moći tj. **poremećenoj ravnoteži u korist manjine**, odnosno dominantnog aktera **postdemokratskog stanja na globalnoj razini**. Kad je u pitanju značenje riječi demokracija susrećemo se sa pjesničkom ili simulacijskom definicijom demokracije po kojoj je demokracija vladavina naroda ili većine u odnosu na manjinu. No ta pjesnička/simulacijska definicija demokracije nemilosrdno upada u logički problem iz razloga što nema te vladavine gdje bi narod/većina mogao/la vladati i odlučivati o svim stvarima. Riječ je o antonimu. Možda o demokraciji kao oksimoronu ili oštroumnoj definicijskoj ludosti takve vrste koja zbori o jednom modelu vladavine ili jednom vladaru (narod ili građani) bez stvarne moći.

Kakva je to vladavina i kakav je to vladar bez vladarske moći? Ako moći nema, onda se izbornim postupkom treba simulirati moć tog fiktivnog vladara radi jednokratnog osjećaja moći u funkciji održavanja i opstanka realne moći političke elite/oligarhije i prikrivanja te iste realne moći. Trebalo bi napraviti odmak od pjesničke ili oksimoronske definicije demokracije k realnoj definiciji koja zapravo dekonstruira stvarne odnose moći na relaciji većina (koja bez moći vlada) i manjina kojoj je većina potrebna da bi održavala moć manjine ili nekolicine. Manjini većina treba kako bi legitimirala svoju vladavinu kao "demokratsku". Realistička definicija minimalne demokracije glasi: demokracija je vladavina većine u kojoj većina glasuje za manjinu da bi manjina vladala većinom. I tako se susrećemo s **oligarhijskim sindromom u demokraciji**, koji ponajbolje dolazi danas do izražaja u postmodernim demokracijama u vidu postdemokracije ili postdemokratskog stanja. Dijalektika odnosa moći većine i manjine različito je predstavljena u političkoj teoriji demokracije. U tradiciji liberalizma, kod Milla, susrećemo se s odnosom većine i manjine, dakle preko političkog predstavništva kojeg Mill idealizira. Kod Tocquevillea većina, recimo građani, narod i slično, nemaju u duhu demokracije kao "vladavine većine" a priori nekakav dobar status. On se, čini se, te većine pribojava zboreći o nečemu kao što je **"tiranija većine"**. To bi značilo nešto poput tiranije moći većine. Nasuprot Tocquevillu, kod Rousseaua većina ima pozitivnu konotaciju u definiciji demokracije kao "vladavine većine", ali i istodobnu negaciju takve vrste da istinske demokracije nikada nije bilo niti će je biti bez obzira bila ona konsolidirana ili polukonsolidirana. **Postdemokratsko stanje**, kako u Hrvatskoj tako i na globalnoj razini, EU najbliže je političko-realističkoj definiciji demokracije koja svoje utemeljenje ima u **ideji realnih odnosa moći** i snaga

unutar demokracije, s poremećenom ravnotežom moći u korist **manjine, elite, oligarhije, plutokracije** i tome slično. Uvijek postoji izbor mogućnosti da nam se možda politički realizam ne sviđa, jer smo možda skloni samoobmanama, kao da nam ih nije dosta od strane profesionalnih proizvođača i jahača magle (8) (više o tome: *Chris Hedges: 2011*), pa da u izvjesnom trenutku kliznemo prema zavodljivim mirisima idealizma demokracije i njegovih različitih zavodljivih utopijskih priča. U tom kontekstu moguća je interpretacija demokracije kao bijega od realnosti i realnih odnosa moći u vidu starih i novih normativnih idealizama tipa Davida Helda, Ulricha Becka, Daniele Archibugia s idejama globalne, kozmopolitske demokracije ili nečega između političke **utopije i utjehe**. U diskursu o demokraciji ostaje nam izbor između realizma, idealizma, utjehe i simulacije demokracije te kritičkog pristupa da stvarima pristupimo na drugi način koji uglavnom odstupa od glavne (politološke) struje mišljenja, koji se na drugi način pokušava kretati u pravcu dekonstrukcije simulirane demokracije, kao nove hiper zbilje u doba tehno znanosti i tehno kulture. Iz perspektive vremena u kojem živimo i doba simulacije važno je istaknuti da se čovjek druge moderne javlja u ulozi konstruktora socijalnog svijeta i aktera simulacije ili konstrukcije višestruke socijalne zbilje. Ako je tako, teško možemo izbjeći pokušaj spajanja Berger-Luckmannove (9) (vidi: *Peter L. Berger, Thomas Luckmann: 1992*) teorije socijalne konstrukcije zbilje i recimo Baudrillardove teorije postmoderne kulture i simulacije i zbilje (10) (o tom odnosu: *Jean Baudrillard: 2003*). Prema tome društvo je dio konstruiranog svijeta, kao što je u doba simulacije ili postmoderno/drugo moderno doba, dio simulacije i simuliranog svijeta, koje je također socijalna konstrukcija. Nauk o trostrukoj zbilji tj. objektivno, subjektivno konstruiranoj i simuliranoj zbilji u doba tehno znanosti i tehno kulture možemo iznijeti preko tri vrste znanja. Prvo znanje je ono o objektivnoj, drugo o subjektivnoj, a treće o simuliranoj zbilji. Dio sistematiziranog znanja o demokraciji zove se politologija, dok se onaj dio znanja politologije što služi simulaciji demokracije ili proizvodnji hiper realnosti zove simulaciologija demokracije ili politička znanost o simulaciji demokracije. Riječ je, dakle, o znanosti koja se bavi proizvodnjom političke hiper zbilje ili onog što je više u sferi *second lifea*, odnosno političke virtualne stvarnosti, dakle, onaj koja je u Hrvatskoj teoriju/ideologiju diktature proletarijata 1991. godine, u velikom tranzicijskom spektaklu i povijesnom presvlačenju, elegantno zamijenila znanošću o simulaciji demokracije. Danas se u politološkim raspravama krećemo kroz šumu različitih političkih teorija demokracije. Čitav je niz pluralističkih politoloških teorija demokracije (11) (*The Democracy Sourcebook: 2003*). Neke od njih zbornice o krizi liberalne demokracije unatoč stavu Francisa Fukuyame o takozvanom kraju povijesti (12) (*Francis Fukuyama: 1994*), demokratskom deficitu, ukotvljenim i defektnim (13) (*Wolfgang Merkel: 2004*), polukonsolidiranim, konsolidiranim demokracijama, simulaciji demokracije, postdemokraciji, postparlamentarizmu i postdemokratskom stanju. Mnoštvo je politoloških teorija nastalo u vremenu tranzicije i promjene režima u srednjoistočnoj i jugoistočnoj

Europi 1989. godine (14) (Klaus von Beyme: 1994). Te su promjene nastale u kontekstu velike transformacije svijeta, pod utjecajem novih informacijsko komunikacijskih tehnologija, svršetka Hladnog rata i erozije totalitarnih i post-totalitarnih lijevih diktatura. Urušavanjem starog režima bila je otvorena mogućnost tranzicije u demokraciju. U velikoj "demokratskoj revoluciji" i u Hrvatskoj je otvorena tranzicija iz totalitarnog/post-totalitarnog režima u demokraciju.

2. Tranzicija i društvene arene konsolidacije demokracije u Hrvatskoj

Tranzicija (15) (o tranziciji vidjeti teorijske prinose: Dankwart A. Rustow: 1970; Guillermo O' Donnell i Philippe C. Schmitter: 1986; Wolfgang Merkel: 2009) je u Hrvatskoj otvorena u vrijeme mira, još u jugoslavenskom okviru, a nastavila se izvan tog okvira u ratu. Stoga možemo govoriti o **modelu ratom prekinute tranzicije**. Završetkom rata 1995. nastavljena je tranzicija prema otvaranju konsolidacije demokracije (16) (na temu konsolidacije vidjeti: Juan J. Linz i Alfred Stepan: 1996). Taj je proces otpočeo 2000. godine kad je došlo do smjene vlasti, drugog vala liberalizacije i demokratizacije. Na vlast je došla koalicija stranaka lijevoga centra. Uslijedile su ustavne promjene i tranzicija u parlamentarnu demokraciju koja je i danas 2015. validni oblik vladanja. Pod utjecajem globalne krize, nastupila je gospodarska, politička i moralna kriza društva s narušenim arenama konsolidirane demokracije, kao što su gospodarska i arena vladavine prava. Unatoč tomu Hrvatska je 1. srpnja 2013. postala punopravnom članicom Europske unije. Tranzicija u demokraciju može se pratiti preko nekoliko društvenih arena. Društvene arene ćemo definirati kao organizirane strukture društva što teže konsolidaciji, dok ćemo konsolidaciju odrediti kao proces učvršćivanja društvenih arena koje teže ukorjenjivanju i stabilnosti.

2.1. Arena državnosti i zaokružene države

U teoriji tranzicije smatra se bitnim demokracija uvijek vezana uz neki nacionalno državni okvir. Što se države tiče za nju je položeno mnogo života, dok se puno njih i razočaralo s ovakvim tipom birokratizirane, glomazne i skupe države koja ne vodi računa o vlastitim građanima. Novi koncept podijeljenog suvereniteta i globalizacije hrvatske politike, koji se odvija nakon ulaska Hrvatske u EU 1. srpnja 2013., mijenja konfiguraciju državnosti i države. Državnost je "osigurana" i članstvom Hrvatske u NATO i EU, odnosno vanjskim čimbenicima tranzicije i procesa konsolidacije demokracije. Ovakav tip ukotvljenosti ima jamstvo i sigurnost vanjskih aktera. Unatoč svim poteškoćama, državnost i država su neupitni. Ova se arena smatra konsolidiranom.

2.2. Gospodarska arena

U novijim teorijama demokracije gospodarstvo i tržište smatraju se bitnim sastavnicama demokracije. Gospodarska arena obilježena je ekonomskom tranzicijom/privatizacijom, organiziranim kriminalom i korupcijom te novom nepravdom. Moćne skupine stare komunističke nomenklature/oligarhije najveći su profiteri ekonomske tranzicije. Od ekonomske tranzicije tek možda 5% stanovništva ima koristi. Riječ je o heterogenoj financijskoj/bankarskoj, političkoj, medijskoj oligarhiji ili dobitnicima ekonomske tranzicije prijelaza iz autoritarnog planskog u tržišno gospodarstvo na neoliberalnim temeljima. Valja kazati da je u toj tranziciji uništena industrija, uništen je srednji sloj, a rastuće je siromaštvo. Prema podacima Eurostata iz 2013. Hrvatska se smatra rekorderom po broju siromašnih građana Europske unije. Na tisuću stanovnika registrirano je 209 siromašnih. Osim toga neoliberalni valovi ozbiljno tresu temelje socijalne države, bitne za održavanje društvene ravnoteže i stabilnosti, s naznakama privatizacije socijalne države. Sredinom travnja 2015. zabilježeno je preko 347 tisuća nezaposlenih od ukupno 4.3 milijuna stanovnika. Najviše je pogođena mlada i najobrazovanija populaciji primorana emigrirati na Zapad. U posljednjih je nekoliko godina napustilo oko 70 tisuća mladih uglavno obrazovanih ljudi.

Ekonomska tranzicija odvijala se po modelu bez konceptijskog društva koje provodi koncepciju odozgo s polukolonijalnim statusom u odnosu na vanjske/globalne igrače. To vrijedi za sve vlade desnog i lijevog centra od 1991-2015. godine. Nijednu ne možemo ekskulpirati od odgovornosti za **krizu društva**. Na temelju analitičkog uvida u ovu arenu, učinaka ekonomske tranzicije, tranzicijskih gubitnika (većina stanovništva) i dobitnika (**moćna heterogena oligarhija**), urušavanja društva, frustracije zbog nezaposlenosti, općeg pada standarda, porasta siromaštva, dužničko-kreditnog ropstva građana i države RH, moći banaka bez kontrole, nesposobnosti svih dosadašnjih vlada uključujući i aktualnu socijaldemokratsku vladu s neoliberalnom politikom da naprave reforme i mogući zaokret, možemo konstatirati da je ova ekonomska arena, presudna za funkcioniranje demokracije, zapravo **nekonsolidirana arena**. Nju trese dugogodišnja interna kriza pojačana globalnom krizom 2009., za koju se ne zna, s obzirom na kvalitetu aktera ili vladara u RH, kada će završiti, tj. kada će se konsolidirati, ukotviti i konačno stabilizirati. Ovo je zapravo **frustrirajuća arena društva**.

2.3. Politička arena

S naslova minimalne definicije demokracije temeljene na izborima ona je neosporna, dakle, konsolidirana. Svi prihvaćaju izborna pravila na temelju kojih se svake četiri godine organiziraju parlamentarni kompetitivni izbori s prihvaćanjem izbornih rezultata. Prijenos vlasti tekao je mirno i bez nekih incidenata. Uz izbornu zakonodavstvo, poglavito financiranje stranaka i izbornih kampanja, donešeni su novi propisi glede ulaska novca u politiku, odnosno u izborne kampanje radi nadzora tijekom novca i uklanjanja političke korupcije i klijentelizma. Što se unutarstranačke demokracije tiče, može se smatrati defektnom ili manjkavom. Isticanje jednog kandidata na unutarstranačkim izborima nije znak funkcioniranja unutar stranačke demokracije, bez koje nema razvoja demokracije.

Stranke s oligarhijskim sindromom nisu u mogućnosti proizvesti demokratski politički sustav. Svojim dosadašnjim djelovanjem izazvali su nepovjerenje građana u političke stranke i političku apstinenciju. Ova je arena dio **postdemokratskog stanja**. Izbori su pretvoreni u spektakl ili strogo kontroliranu predstavu. Politiku je zamijenila estrada bez političkih ideja i programa. Poslije izbora društvo funkcionira kao društvo spektakla i zabave s niskom participacijom građana.

Odgovori na **postdemokratsko stanje** ili simulaciju demokracije su u vidu pojačanih zahtjeva za direktnom demokracijom tj. različitih referenduma pokrenutih 2012-2013. oko reforme radnog zakonodavstva, ekologije i ekonomije, zahtjeva da se u Ustav RH unese odredba da je brak zajednica muškarca i žene, što je izazvalo reakcije LGBT populacije i dijela društva, koji stvar vide drugačije u odnosu na većinu. Bujanje referenduma i zahtjeva za **direktnom demokracijom** reakcija je na krizu parlamentarizma, **postparlamentarizam**, otuđenost političke elite/oligarhije u odnosu na građane i njihove interese. Paralelno sa zahtjevima za direktnom demokracijom javljaju se ideje "trećeg puta" s naglaskom na tehnokratskim alternativama, koje su kao i na razini EU, zapravo atak na demokraciju, zapravo su čisti izraz **postdemokracije i postdemokratskog stanja**. Unatoč svim problemima i manjkavostima, s naslova minimalne demokracije ili demokracije kao metode, ova se arena smatra konsolidiranom, iz razloga što više nitko ne dovodi u pitanje kompetitivne izbore, demokratsku smjenjivost vlasti zbog **demokracije kao "jedine igre u gradu"**. Riječ je o minimalnoj konsolidiranosti ove arene s manjkavostima. Manjkavosti ove arene prepoznajemo u njezinom **post-demokratskom stanju**, krizi minimalne predstavničke demokracije, **postparlamentarizmu**, savezu političke oligarhije i krupnih interesa, općoj ekonomskoj i moralnoj krizi kao rezultatu globalne, korupciji, klijentelizmu, simulaciji demokracije te različitim referenduskim i tehnokratskim zagovorima kao izlazima iz **postdemokratskog stanja**.

2.4. Arena pravne državnosti kao najslabija karika i mogući utjecaj EU

Arena vladavine prava smatra se najslabijom arenom kojoj predstoji cjelovita izgradnja. Ova arena nije konsolidirana. Njezina izgradnja civilizacijsko je pitanje budućnosti opstanka ovog društva. Njezina konsolidacija neće biti moguća bez snažnog djelovanja unutarnjih i vanjskih aktera, kao što je Europska unija. Najveća moguća dobit ulaska Hrvatske u EU upravo je konsolidacija ove arene kao arene čvrste vladavine prava i uspostavljanja institucionalnog kontinuiteta na dugi rok. To je važna teza i važno pitanje buduće civilizirane Hrvatske. Tezu izvodimo iz povijesnog iskustva 20. stoljeća u kojem je hrvatsko društvo doživjelo institucionalne lomove 1918., 1941., 1945. i 1989. godine. U tim se društvenim lomovima nije moglo na dugi rok uspostaviti načelo institucionalnog kontinuiteta i vladavine prava i društvenih elita, što zbog nedemokratskih poredaka desne diktature (1941-1945) i lijeve diktature (1945-1989.), što zbog nikakve demokracije, vladavine prava i života Hrvatske u prvoj Jugoslaviji (1918-1941.), pa sve do revolucionarnog voluntarizma, nasilja i masovnog kršenja ljudskih prava za vrijeme komunističke totalitarne i post-totalitarne diktature (proletarijata), iz čijeg vremena u našim ušima odzvanja krilatica: nećemo se "zakona držati kao pijan plota"! Dakle, uzroke današnjem stanju ne-konsolidirane arene vladavine prava vidimo i u povijesnim institucionalnim lomovima, nedemokratskim porecima u 20. stoljeću. U odnosu na polukonsolidiranu demokraciju u Hrvatskoj na Zapadu se susrećemo s konsolidiranim demokracijama u Norveškoj, Islandu, Danskoj, Finskoj, Nizozemskoj, Švicarskoj, Švedskoj, Njemačkoj, Velikoj Britaniji i SAD. Tragom mjerenja demokracije, pokušajmo pokazati stanje u novim demokracijama u odnosu na stare ili najrazvijenije i u tom kontekstu mjesto Hrvatske, koje žive u **postdemokratskom stanju**. Komparacija je moguća između konsolidiranih i polukonsolidiranih demokracija u postdemokratskom stanju.

3. Stare i nove demokracije: mjerenje demokracije

Njemački politolog Wolfgang Merkel podijelio je demokracije na "ukotvljene" i "manjkave demokracije" (17) (Merkel: 2004). Kao pod-tip manjkave demokracije spominje se neliberalna demokracija. Merkel je 2002. napisao da su neliberalne demokracije Albanija, Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Moldavija, Rumunjska, Rusija i Ukrajina. Manjkave demokracije determinirane su kombinacijom različitih uzroka. Zanimljiva je Merkelova teza o tipu autoritarnog režima i njegovoj vremenski dubljoj institucionaliziranosti. U takvim okolnostima duge vladavine autoritarnog režima veće su šanse pojave manjkave demokracije. Ova je tvrdnja relevantna iz razloga što se može odnositi i na aktere starog post-totalitarnog režima u Hrvatskoj, čija je vladavina bitno utjecala na sporost konsolidacije demokracije, manjkavu ili polukonsolidiranu demokraciju, poglavito u odnosu

na vladavinu prava. Nasuprot manjkavoj, Merkel ističe "usidrenu demokraciju" kao tip stabilne demokracije s pravnom državom s unutarnjom i vanjskom usidrenošću, što joj daje mogućnost stabilizacije ili konsolidacije. Takvog su tipa sve vodeće zapadne demokracije. Merkelov koncept usidrene demokracije u usporedbi s demokracijom u Hrvatskoj moguće je označiti segmentima ili podsustavima usidrenosti. To su izborni režim (A) koji se ne dovodi u pitanje, političke slobode (B) koje su uvelike ukotvljene kao i građanska prava (C), dočim su manjkavi horizontalna odgovornost vlade (D) i efektivna vlast vlade (E). Što se vanjske ukotvljenosti tiče, ona se očituje ulaskom Hrvatske u NATO i EU. Na pitanje da li je neka demokracija konsolidirana ili polukonsolidirana dolazi se različitim mjeranjima, dok se kvalitativnim i kvantitativnim metodama ističu kvaliteta i rangiranja prema kvaliteti (18) (Na temu mjerenja demokracije vidjeti: *David F.J. Campbell: 2008*). David F.J. Campbell navodi institucije koje se bave mjerenjem demokracije kao što su *Freedom House, Polity IV, Vanhanen's Index of Democracy* i *Democracy Index*. Tomu valja dodati mjerenja Bertelsmana. Glede mjerenja demokracije nema jedinstvenih kriterija. Kriterije i vrijednosti određuju institucije koje se bave mjerenjem i kvalitetom demokracije. Primjerice *Freedom House* fokusiran je na mjerenje minimalne ili "izborne demokracije" dijeleći ih na "slobodne" i "poluslobodne". Mjere se politička prava i građanske slobode. *The Economist Intelligence Unit's Democracy Index* pored slobode i političkih prava mjeri političku participaciju. Po ovim bi indeksima Hrvatska trebala biti polukonsolidirana demokracija s obzirom na loše "funkcioniranje vlade", nisku političku participaciju u okvirima minimalne liberalne demokracije te skromnu političku kulturu.

Bertelsmanov indeks transformacije (BIT) uzima u obzir sastavnice političke transformacije kao što su državnost, politička participacija, vladavina prava, stabilnost demokratskih institucija, političke i društvene integracije te ekonomska transformacija tj. razina socio-ekonomskog razvoja, tržište i tržišno natjecanje, valuta i cijene, privatno vlasništvo, socijalna državnost, učinak narodnog gospodarstva. I mjerenja demokracije pokazuju različite rezultate na primjeru stanja demokracije u Hrvatskoj. Pogledajmo sada ove diskrepancije rejting demokracije. Prema mjerenjima BTI (Bertelsman Stiftung) iz 2005., Hrvatska se može smatrati konsolidarnom demokracijom. Mišljenja smo u slučaju Hrvatske da je zbog rata bila odgođena, pa čak i nemoguća konsolidacija. Kako idu rat i konsolidacija demokracije? Prema *Transformation Indeks BTI 2012*. Hrvatska je ukupno od 128 zemalja obuhvaćenih mjerenjem političke i ekonomske transformacije zauzela 15. mjesto sa statusnim indeksom 8,40. Rang političke transformacije iznosio je 8,40, a rang ekonomske 8,61. U izvješću *Nation in Transit 2012*. demokracije su u tranzicijskim zemljama podijeljene na *konsolidirane* (Slovenija, Estonija, Poljska, Češka Republika, Litva, Latvija, Slovačka i Mađarska) ; *polukonsolidirane demokracije* (Bugarska, Rumunjska, Hrvatska, Srbija, Crna Gora i Makedonija) ; *prijelazne vladavine* (Albanija, BiH, Ukrajina, Gruzija i Moldavija); *polukonsolidirani autoritarni*

režimi (Kosovo, Armenija, Kirgistan) i konsolidirani autoritarni režimi (Tadžikistan, Rusija, Kazahstan, Azerbejdžan, Bjelorusija, Turkmenistan i Uzbekistan (19) (Šire: *Nations in Transit :2013*). Kao što se vidi iz izvješća *Nation in Transit 2012*. Hrvatska je svrstana u polukonsolidirane demokracije. Ovo mjerenje pokazuje da i u članicama EU sve demokracije nisu konsolidirane. Neke su polukonsolidirane. U odnosu na konsolidaciju demokracije u Hrvatskoj treba postaviti nekoliko pitanja. Kako se 20-30% birača koji redovito izlaze na izbore može zvati demokracijom? Kakva je to referendumna demokracija na referendumu za ulazak Hrvatske u EU održanom sredinom travnja 2013. na kojem je izašlo 20,82% birača? Hrvatska se, što se izlaznosti birača tiče, našla na predzadnjem mjestu u EU, samo ispred Slovačke. Kako je moguća demokracija s oligarhijskim strankama? Kako oligarhijske stranke mogu proizvesti demokraciju? Kako je moguća konsolidacija demokracije u Hrvatskoj s 7-10 % visokoobrazovanog stanovništva u zemlji u kojoj se za znanost izdvaja 0,76% BDP, dok se u EU izdvaja 3% BDP s tendencijom štednje na obrazovanju i znanosti, što je dobar okvir za generiranje nerazvijenosti i (polu)kolonijalnog statusa u EU. Za obrazovanje se u Hrvatskoj izdvaja (2009) tek 4,3% BDP u odnosu na Dansku 8,7, Norvešku i Švedsku 7,3% i Island 7,8%. Zanimljivo je da je 2012. aktualni ministar financija od ministra obrazovanja i znanosti tražio uštedu od 1,7 milijardi kuna, na čiji je zahtjev ministar obrazovanja i znanosti odgovorio da može uštedjeti još više. Kako se s takvim konceptom može realizirati konsolidirana demokracija u odnosu na gore nabrojene nordijske zemlje?

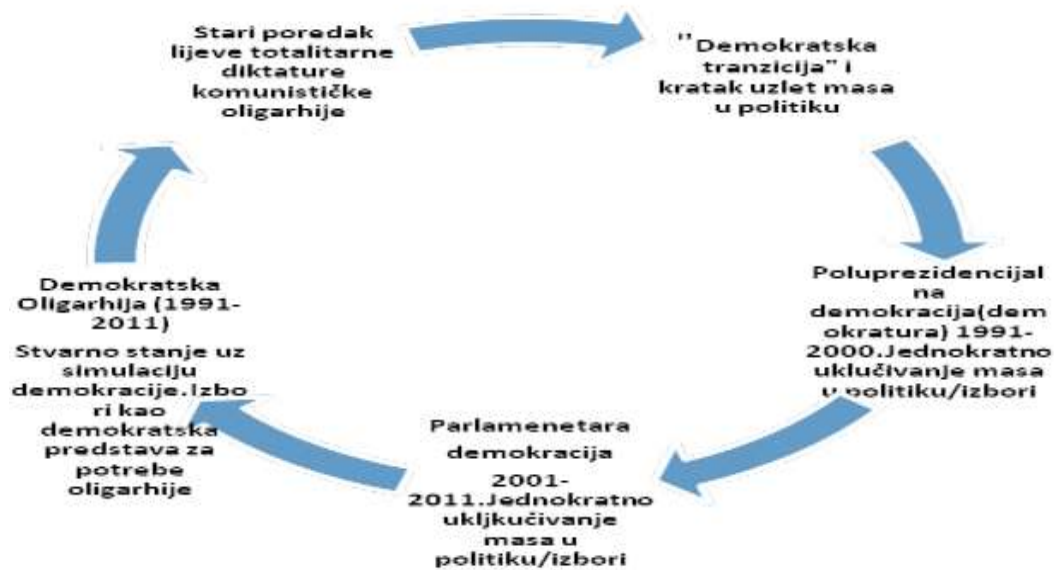
3.1. Je li Hrvatska polukonsolidirana demokracija? Diskurs o starim i novim demokracijama u postdemokratskom stanju

Metodom socijalne komparacije hrvatsko se društvo i demokracija u kontekstu Europske unije mogu komparirati sa starim i razvijenim demokracijama, članicama Europske unije. Iz te socijalne komparacije proizlazi da su stare demokracije u članicama EU i šire zapravo konsolidirane demokracije, što se može vidjeti iz mjerenja demokracija. No te su se konsolidirane demokracije u doba globalizacije i u okviru paradigme druge moderne, šire postmodernog stanja, našle u situaciji **postdemokratskog stanja** koje se može mjeriti postdemokracijom kao idealnim tipom za analizu postdemokratskog stanja. *Polazimo od teze koja se temelji na uvidu u globalno postdemokratsko stanje, o krizi minimalne liberalne predstavničke demokracije, da je u Hrvatskoj na djelu polukonsolidirana demokracija u post demokratskom stanju sa simulacijom demokracije, a na razvijenom Zapadu i EU konsolidirana demokracija u postdemokratskom stanju sa simulacijom demokracije.*

Prethodno predstavljene arene konsolidacije demokracije u Hrvatskoj idu u prilog tezi o

polukonsolidiranoj demokraciji. U razvijenim demokracijama na Zapadu nema niti jedne manjkave arene, što te demokracije čini konsolidiranim. Temeljna razlika između demokracije u Hrvatskoj i onih na razvijenom Zapadu je u konsolidiranosti svih arena demokracije, dakle, državnosti/države, ekonomije, politike i vladavine prava, civilnog društva i vanjske ukotvljenosti. **Demokraciji u Hrvatskoj, u odnosu na konsolidirane demokracije na Zapadu i EU, zajedničko je postdemokratsko stanje i simulacija demokracije.** Dodatna, ali veoma bitna značajna razlika između demokracije u Hrvatskoj i starih razvijenih pravodobnih demokracija, jest ta da su stare pravodobne demokracije na Zapadu rezultat političke evolucije nastale u kontekstu političke modernizacije, i kroz cijelo 20. stoljeće, kao stoljeće demokracije, generirano valovima demokratizacije. Dakle, riječ je o političkoj evoluciji demokracije, odnosno njezinom institucionalnom kontinuitetu, primjer kojega je recimo britanska demokracija. Demokracija u Hrvatskoj novina je u vrtu političkih delucija u odnosu na prethodne nedemokratske modele vladavine u 20. stoljeću. Nastala je u kontekstu velike transformacije svijeta na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće. U odnosu na vrijeme nastanka i usporedbi s razvijenim pravodobnim demokracijama na Zapadu, demokraciju u Hrvatskoj možemo nazvati zakašnjelom demokracijom u Plessnerovom kontekstu "zakašnjele nacije" (20) (*Plessner: 1959*). Ta "zakašnjela demokracija", u usporedbi s razvijenim demokracijama, nije rezultat evolucije već demokratske revolucije i sloma režima u jugoistočnoj Europi/ex-Jugoslaviji, erozije i implozije totalitarnih i post-totalitarnih režima različitih provenijencija, **dogovorne tranzicije komunističkih nomenklatura kao glavnih dobitnika tranzicije.** One su u određenom trenutku nemoći spašavanja vlastitih egzistencija prihvatile političku neumitnost tj. pluralizam i minimalnu demokraciju. Riječ je o starim vladarima (nomenklatura) u novom pluralnom okruženju čiji interesi i ponašanje uvelike određuju ritam razvoja društva i demokracije, iz razloga njihova dugog boravka na vlasti, ne-demokratske političke kulture i obiteljskih utjecaja. Kružno kretanje komunističke nomenklature u Hrvatskoj prema stratificiranoj oligarhiji, s demokratskom legitimacijom, vidljivo je iz ove slike.

Slika 1. Kružno kretanje poredaka u Hrvatskoj 1991-2011. i transformacija komunističke nomenklature u oligarhiju s demokratskom legitimacijom

Ponašanje političkih elita, odnosno **demokratski legitimirane oligarhije**, ne nailazi na odobravanje građana zbog zanemarivanja općeg interesa i promocije isključivo vlastitih političkih interesa te interesa krupnih igrača. Na taj način dijelovi političke oligarhije s demokratskom legitimacijom generiraju postparlamentarno stanje jer ne predstavljaju interese građana te u konačnici proizvode permanentnu krizu parlamentarne demokracije. Pad povjerenja u nju više je nego značajan. Što se odnosi spram stare nomenklature tj. sudionika totalitarnog i post-totalitarnog režima tiče, spram njih u Hrvatskoj nikada nije bila potaknuta **lustracija** (20) (Šire na tu temu: *Milardović: 2007*) kao što je to bio slučaj s ex-komunističkim nomenklaturama u nekim zemljama istočne Europe, primjerice Njemačkoj i Poljskoj. Te su se strukture za vrijeme ratom prekinute tranzicije u Hrvatskoj zaštitile "ideologijom pomirbe" i nametnutim ratom. U kontekstu "ideologije pomirbe" i rata na terenu nije mogla biti provedena lustracija spram starog kadra jer bi u stanju rata tj. agresije na Hrvatsku otvaranje tog pitanja odvelo direktno u građanski rat. Pokušaj lustracije starih dijelova nomenklature u obliku čišćenje starih elita kroz patronažnu službu (lustracija) u obliku *Prijedloga zakona br. 336 o lustraciji* od 11. veljače 1998. od strane Hrvatske stranke prava nije našao potporu u Hrvatskom saboru. I tako se ništa nije dogodilo! U povijesti se nikad nije dogodilo da su preodjeveni vladari sami sebi sudili tj. nad sobom proveli lustraciju (autolustracija), pa tako ni u Hrvatskoj. Hrvatska u odnosu na Njemačku ima dijametralno oprečno iskustvo kad je riječ o lustraciji. Tamo u Njemačkoj nitko nije mogao ostati u javnoj službi i na sveučilištu kao označena osoba koja je sudjelovala u kršenju ljudskih prava u starom režimu. Naprosto je lustrirana

i odstranjena. Taj tip lustracije u funkciji je tranzicijske pravednosti provedene po svim pravilima vladavine prava i konsolidacije demokracije. I ne samo to! Diskurs o staroj nomenklaturi, kasnije pluraliziranoj oligarhiji u Hrvatskoj, bitan je u smislu suočavanja s prošlošću tj. totalitarnim režimima u hrvatskom društvu gdje na službenoj razini i razini većeg dijela javnosti funkcionira selektivni princip suočavanja s prošlošću kao i dvostruka mjerila vrednovanja totalitarnih diktatura u Hrvatskoj 1941-1945 i 1945-1989. godine. Takav odnos uz bitan utjecaj vladara starog režima na svakodnevni politički život uvelike utječe na sporu konsolidaciju demokracije, poglavito arenu vladavine prava jer se u ovim okolnostima ni u kojem slučaju ne može provesti tranzicijska pravednost i to iz razloga zaštite aktera starog režima koji su sudjelovali u masovnom kršenju ljudskih prava. Slučaj je to aktualnog Lex Perkovića iz 2013. godine, zakona po kojem vlast lijevo liberalne koalicije nastoji zaštititi Josipa Perkovića kao pripadnika stare političke totalitarne policije i bitnog aktera starog režima koji je sudjelovao u kršenju ljudskih prava sprječavajući njegovu ekstradiciju Njemačkoj državi u kojoj je prije 1989. sudjelovao u organizaciji zločina nad pripadnicima stare opozicije i starog režima. Osim toga, u odnosu na *Rezoluciju 1481 (2006)* Skupštine Vijeća Europe koja se bavi osudom zločina totalitarnih komunističkih režima niti jedna vlast u Hrvatskoj, ni ona lijevog niti desnog centra, nikada ozbiljno nije prihvatila ovu Rezoluciju. To svakako nije dobar znak za suočavanje s prošlošću s figom u džepu u odnosu na totalitarizam lijeve provenijencije, a to bi u starim središnjim ili konsolidiranim demokracijama u **postdemokratskom stanju** naprosto bilo nemoguće ponašanje.

4. Semiotika post demokracije i post demokratskog stanja i simulacija demokracije u Europskoj uniji i Hrvatskoj

Postdemokracija nije stanje ne-demokracije već više model analize konsolidiranih i polukonsolidiranih demokracija u doba globalizacije. Crouch kaže: "Ideja postdemokracije pomaže nam da opišemo situacije u kojima stanje dosade, frustracije ili razočaranja slijedi nakon demokratskog razdoblja; situaciju kad su **interesi moćne manjine postali** aktivniji od mase običnih ljudi u izgradnji političkog sustava koji će raditi za njih; kad su političke elite naučile manipulirati i upravljati potrebama ljudi; kad izborne kampanje odozgo moraju glasače uvjeravati da odu na glasovanje. Nije to stanje ne-demokracije nego opis razdoblja u kojem smo se, da tako kažem, našli na drugoj strani krivulje demokracije. Mnogi simptomi ističu da se to događa u suvremenim naprednim zajednicama dokazujući da se, dakle, udaljavamo od višeg ideala demokracije prema **modelu post- demokracije**"(21) (Crouch: 2007). **Postdemokraciju** možemo shvatiti više kao Weberov ideal tip ili analitički koncept pojašnjenja **post demokratskog stanja**. Riječ je u fenomenološkom smislu o vrlo heterogenom stanju koje obuhvaća čitav niz nepreglednih

društvenih fenomena daleko šireg post- modernog stanja (22) (vidjeti: *Jean-Francois Lyotard: 2005*) kojega je postdemokratsko stanje samo isječak udesa postmoderne politike. To stanje može se tumačiti kao sociološko-politološka imaginacija duha vremena (Zeitgeist) koji održava stanje demokracije u doba globalizacije.

Postdemokracija kao analitički koncept može nam pomoći u dijagnozi promjena demokratskih političkih sustava, pri analizi realnih odnosa moći građana, političkih stranaka, njihove korumpiranosti i moći, parlamenta, korporacija, političkih elita i moćne manjine (oligarhije) u demokraciji. Kao analitički koncept za analizu **postdemokratskog stanja** u postmoderno doba, post- demokracija nam pokazuje kraj "zlatnog doba demokracije", ukoliko je uopće tog zlatnog doba bilo. Posljedice **postdemokratskog stanja** su pad povjerenja u politiku i simuliranu demokraciju, apatija i apstinencija izbornog tijela, uspavljanje demokratskih masa masovnom kulturom, elitizacija/oligarhizacija demokracije, problem političke legitimacije i participacije, polukontrolirane demokratske arene, izbori kao strogo kontrolirani spektakl u vidu tzv. **stage democracy**. **Postdemokratsko stanje** u vremenu globalizacije prate dosada, frustracije i razočarenje mnoštva te veća zainteresiranost gornjih slojeva/oligarhije za politiku i manipulaciju radi zadobivanja *demokratske legitimacije*. Oni ili "mašina" , kako bi rekao W.Lippman, jedini su zainteresirani za proizvodnju pristanka odozgo. Pojave **postdemokratskog stanja** uvelike su utjecale na promjenu lica i naličja demokracije iz doba prve moderne ili industrijskog društva i formiranja nacionalnih država u kojima su demokracije bile "ukotvljene" ili usidrene u teritorij nacionalne države. Globalizacija kao deterritorijalizacija stvara nove premise politike i okvir demokracije ili postdemokratskog stanja kojega ćemo pokušati opisati na primjeru europskog i hrvatskog društva uz pomoć naredne slike.

Slika 2. Postdemokratsko stanje i simulacija demokracije

Slika pokazuje ispreplitanje međusobno povezanih društvenih procesa ili višestruke društvene zbilje: minimalne liberalne demokracije, postdemokratskog stanja i simulacije demokracije. Važno je prihvatiti Berger-Luckmannovu teoriju višestrukih zbilja. Nije dovoljno kazati kako se socijalna zbilja konstruira - ona se danas i simulira. U vremenu dok su Berger i Luckmann pisali teoriju socijalne konstrukcije zbilje tek se začinjalo doba simulacije. Riječ je o šezdesetim godinama 20. stoljeća. Berger i Luckmann operirali su dvostrukim karakterom socijalnih zbilja. Njihovim uvidima višestrukog karaktera socijalne zbilje, primjerice demokracije kao objektivno i subjektivno konstruirane društvene zbilje, treba dodati uvid izveden iz neposrednog promatranja postmodernih ili drugo modernih društava simulacije društvene zbilje odnosno simulacije demokracije. Spajanje Bergerove i Luckmannove teorije socijalne konstrukcije zbilje s postmodernom teorijom kulture možda će djelovati šokantno zbog razmišljanja kako je zapravo nemoguće napraviti jedan takav sociološki spoj. Međutim, on je moguć kao dio imaginacije nužne za jedan zamišljeni diskurs kao što je **simulacija demokracije**. Ne možemo i kad bismo htjeli izbjeći ovaj tip sociološkog hibrida u promatranju socijalnih zbilja kad pred sobom imamo tradicionalna, moderna, postmoderna ili drugo moderna društva koja su, bez obzira što mislili o tome, ipak rezultat socijalne konstrukcije. Polazimo od zbilje minimalne liberalne demokracije. Na praktičnoj razini je minimalna liberalna demokracija završila u postdemokratskom stanju. To stanje u Hrvatskoj obilježeno je vladavinom heterogene oligarhije, padom povjerenja u političku klasu koja zastupa krupne interese, nadziranom diskusijom i izborima kao strogo kontroliranim predstavama ili političkim spektaklom. Faktično stanje odnosa moći u hrvatskom društvu u odnosu "vladavine većine" (demokracija) i "nekolicine" (oligarhija) može se izraziti poremećenom ravnotežom u korist nekolicine (oligarhija), ali ne elite, iz tog razloga što je elita u Hrvatskoj od 1918-1991. godine bila ili proganjana ili eliminirana, pa nije bilo vremena za stvaranje elite. Jer da ovo društvo ima političku elitu ne bi 2015. doživjelo klimaks ekonomske, političke,

kulturne, moralne i ljudske krize. To što masovni mediji ili sustavi za proizvodnju pseudo događaja svjesno oligarhiji tepaju da je to neka elita (svjesno miješajući pojmove), to čine zbog interesa jer su oni i njihovi vlasnici dijelovi te oligarhije zaduženi za izokretanje i uljepšavanje stvarnosti i konstrukciju pseudo događaja. Istraživanje odnosa modela i stvarnosti demokracije pokazuje modele demokracije kao ideal tipove, koji na razini objektivno i subjektivno konstruirane stvarnosti mogu biti najbolji modeli, dok u svakodnevnom političkom životu susrećemo s oligarhijom i kleptokracijom na vlasti. Slučaj je to u Hrvatskoj! Izbori kao simulacija demokracije tip su jednokratne političke participacije u funkciji demokratske legitimacije oligarhije. U odnosu na izbore značajna je politička apstinencija ili reducirani političko-participacijski potencijal, kao rezultat pada povjerenja u političku demokratski legitimiranu oligarhiju. Što se povjerenja tiče vlada nepovjerenje, kako u političke stranke tako i u predstavničku demokraciju. Reakcija na to stanje je u povećanom broju zahtjeva za izravnom ili referendumskom demokracijom i tehnokratskim alternativama. Diskusiju o javnim stvarima zamijenila je **spin demokracija** sa pseudo događajima (22) (o proizvodnji pseudo događaja: *Daniel J. Bornstein: 1992*). Proizvodnja pseudo događaja u funkciji je zamagljivanja realnog stanja i odvlačenja pozornosti s bitnih na nebitne sadržaje. Mediji koji bi trebali posredovati javnu diskusiju u kontekstu ideje deliberativne demokracije u međuvremenu su postali kontrolirani mediji od strane kapitala i oglašivačke industrije. Više nisu pod izravnim nadzorom politike već kapitala. Kako bi se prikrili realni odnosi moći unutar minimalne liberalne demokracije i omogućilo funkcioniranje društva s demokratskim predznakom u minimalnom obliku pribjegava se **simulaciji demokracije**. Simulacija demokracije zbiva se u doba tehno znanosti i tehno kulture posredstvom starih i novih medija, političkog marketinga, ispitivanja javnog mnijenja (**rejting demokracija**), spinova i **pseudo događaja**. Riječ je o visoko sofisticiranoj igri "odozgo" gdje politička elita demokraciju postavlja na scenu kao izbornu predstavu simulirajući njezino postojanje, odnosno proizvodeći demokraciju kao političku hiper zbilju, kao **Hollywood demokraciju**. Riječ je o putovanju u hiper-realnost demokracije. Simulacija je također neki tip konstrukcije svijeta, onog koji zapravo ne postoji, ali se predstavlja kao postojeći svijet. To je konstrukcija političke zbilje pomoću starih novih integriranih medija i proizvodnje pristanka odozgo. Simulirana demokracija ili "**stage democracy**" prevedena postmodernizmom Jeana Baudrillarda (23) (*Baudrillard: 2003*), nije ništa drugo doli politički *simulacrum*. Rusija simulira demokraciju, a ima autoritarni sustav. Zemlje zapadne demokracije u dubokom su snu **postdemokratskog stanja** i političke hiper-realnosti. Zemlje polukonsolidirane demokracije u jugoistočnoj Europi također simuliraju demokraciju. **Simulacija demokracije** produkt je **postdemokratskog stanja**, potrebe da se prikaže ono čega u realnim odnosima moći nigdje nema. Prakticira se kako bi se prikrile deficitarnosti demokracije u postdemokratskom stanju i stvarni odnosi moći u okviru koncepta minimalne liberalne demokracije. Tako smo zaplovili

oceanom simulacije zbilje i krenuli ususret društvu kao simuliranoj zbilji. U postmoderno doba, uz pomoć novih medija i tehnologija, simulacija označava dupliranje ili podvostručivanje, repliciranje stvarnosti i proizvodnju lažnih slika ili simulacruma. Simulacija je isto što i manipulacija znakovima i znakovnim sustavima. Stvara kulise, sjene i proizvodi iluziju, a u polju politike maskira i iskrivljuje pravo stanje stvarnosti. Između simulacije stvarnosti i hiperzbilje Jean Baudrillard stavlja znak jednakosti. Kada netko priča o "američkom snu" potonji "nije ni san ni stvarnost – to je hiperzbilja". Isto tako je i američka demokracija hiperzbilja za prikrivanje oligarhijskih struktura, stvarnih vladara života i smrti. Hiperzbilju proizvode mediji. U tom smislu, simulacija se dovodi u vezu s masovnim i novim medijima te **postmodernom kulturom**. Masovni i novi mediji konstruiraju zbilju, proizvode događaje, stvaraju istovremenu dvostruku stvarnost i medijsku demokraciju. Simulacija je isto što inverzija stvarnosti, simboličko nasilje nad društvom, mimikrija, kopiranje originala bez originala i u konačnici **strateško kamufliranje**.

Zaključak

U ovom tekstu pokušali smo istražiti **stanje demokracije na prijelazu stoljeća**. Pokazalo se da se demokracija početkom 21. stoljeća našla u **postdemokratskom stanju**. To smo stanje posredno predstavili analizom odnosa moći u postmodernim demokracijama. Postmoderne demokracije dio su šireg **postdemokratskog stanja**, nastalog promjenom paradigme, transformacijom industrijskog u postindustrijsko, globalno informacijsko društvo i globalizacijom. Promjena društvene paradigme dovela je do nove konfiguracije demokracije u doba globalizacije, a ta bi se konfiguracija mogla izraziti konceptom postdemokratskog stanja. To je stanje podjednako obuhvatilo konsolidirane i polukonsolidirane demokracije. Analiza odnosa moći pokazala je poremećaj ravnoteže moći u korist manjine u odnosu na većinu. To je jedno od bitnih mjesta razumijevanja demokracije u **postdemokratskom stanju** u kojem podjednako egzistiraju konsolidirane i polukonsolidirane te nove demokracije, nastale kao rezultat tranzicije otvorene 1989., među kojima je i demokracija u Hrvatskoj. U tekstu je analizirana tranzicija i konsolidacija demokracije u Hrvatskoj. Analizirali smo nekoliko arena demokracije ,da bismo pokušali pokazati koliko je demokracija u Hrvatskoj konsolidirana u usporedbi s demokracijama na Zapadu i u Europskoj uniji. Postavili smo pitanje o polukonsolidiranosti demokracije u **Hrvatskoj i tezu da je demokracija u Hrvatskoj polu- konsolidirana u postdemokratskom stanju** te pokazali razlike u nastanku demokracije u Hrvatskoj i na Zapadu kao i **sličnosti u vidu postdemokratskog stanja**. Na kraju teksta pokušali smo pokazati što je to **postdemokracija**. Odgovorili smo da je to metoda za analizu **postdemokratskog stanja** s kojom se podjednako suočavaju Europska unija i Hrvatska jer je **postdemokratsko stanje** globalni fenomen i problem demokracije, a nikako lokalni.

U kontekstu analize demokracije u Europskoj uniji i Hrvatskoj skrenuli smo pozornost na višestruke društvene zbilje i višestruke demokracije tj. na zbilju minimalne liberalne demokracije, zbilju demokracije u postdemokratskom stanju i konstruiranu političku zbilju u vidu simulacije demokracije kojoj se pribjegava radi prikrivanja njezinih manjkavosti u postmoderno doba i realnih odnosa moći u Hrvatskoj i Europskoj uniji. Ova interpretacija pronašla je svoje uporište u sociologiji znanja Bergera i Luckmanna i postmodernoj teoriji kulture Jeana Baudrillarda. To je uporište metodološki i analitički hibrid podesan za dekonstrukciju demokracije u postdemokratskom stanju i simulaciju demokracije u doba tehno znanosti i tehno kulture u kojem živimo. Svjedoci smo transformacije demokracije industrijskog društva u globalno informacijsko društvo, a u takvoj je transformaciji demokracija zadobila novu konfiguraciju, ali nije prestala biti demokracijom.

1. Korištena literatura

- Baudrillard, Jean. (2003): *Simulacija i zbilja*. Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
- Berger, Peter L. i Luckmann, Thomas. (1992): *Socijalna konstrukcija zbilje*. Naprijed, Zagreb.
- Beyme, Klaus von. (1994): *Systemwechsel in Osteuropa*. Frankfurt/Main.
- Bornstein, Daniel J. (1992): *The Image. A Guide to Pseudo-Events in America*. Vintage Books, New York.
- Campbell, David F. J. (2008): *The Basic Concept for the Democracy Ranking of the Quality of Democracy*.
http://www.democracyranking.org/downloads/basic_concept_democracy_ranking_2008_A4.pdf (Pristupljeno: 8.travnja 2015.)
- Crouch, Colin. (2007): *Postdemokracija. Političke i poslovne elite u 21. stoljeću*. Izvori, Zagreb.
- *The Democracy Sourcebook*. (2003): Edited by Robert A. Dahl, Ian Shapiro, José Antonio Cheibub. The MIT Press, Cambridge Massachusetts.
- *Freedom in the World 2013 : Democratic Breakthroughs in the Balance*.
<http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202013%20Booklet.pdf> (Pristupljeno: 28.ožujka 2015.)
- Fukuyama, Francis. (1994): *Kraj povijesti i posljednji čovjek*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Hedges, Chris. (2011): *Carstvo opsjena. Kraj pismenosti i trijumf spektakla*. Algoritam, Zagreb.

- Huntington, Samuel P. (1991): *Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century*. University of Oklahoma Press, Norman i London.
- Linz, Juan J. i Alfred Stepan. (1996): *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. The Hopkins University Press, Baltimore.
- Lipset, Seymour Martin i Jason M. Lakin. (2006): *Stoljeće demokracije*. Politička kultura, Zagreb.
- Lyotard, Jean-Francois. (2005): *Postmoderno stanje*. IBIS, Zagreb.
- Merkel, Wolfgang. (2004): *Ukotvljene i manjkave demokracije*. *Politička misao*, (41), 3:80-104.
- Merkel, Wolfgang. (2009): *Transformacija političkih sustava. Teorije i analize*. FPZ, Zagreb.
- Michels, Robert. (1990): *Sociologija partija u suvremenoj demokraciji*. Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
- Milardović, Anđelko. (2007): *Elite Groups in the Waves of Democratization and Lustration*. u: Vladimira Dvorakova, Anđelko Milardović (Editors): *Lustration and Consolidation of Democracy and Rule of Law in Central and Eastern Europe*. Centar za politološka istraživanja. Zagreb: 85-110.
- *Nations in Transit 2013: Overall Democracy Scores*.
http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/NIT2013_Graphs_June_6_TR.pdf
- (*pristupljeno 28.veljače 2015.*)
- O'Donnell, Guillermo i Philippe C. Schmitter. (1986): *Transition from Authoritarian Rule. Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London .
- Plessner, Helmut. (1959): *Die verspätete Nation. Über die Verführbarkeit bürgerlichen Geistes*. Stuttgart.
- Ranciere, Jacques. (2008): *Mržnja demokracije*. Ljevak , Zagreb.
- Rustow, Dankwart A. (1970): *Transition to Democracy. Toward a Dynamic Model*. *Comparative Politics*, (2), 3: 337-363.
- Schumpeter, Joseph A. (1981): *Kapitalizam, socijalizam i demokracija*. Globus, Zagreb.
- Schwartzmantel, John J. (2005): *Doba ideologije – političke ideologije od američke revolucije do postmodernih vremena*. AGM, Zagreb.
- Weber, Max. (1986): *Metodologija društvenih nauka*. Globus, Zagreb.

2. Popis slika

- *Slika 1*

Kružno kretanje poredaka u Hrvatskoj 1991-2013. i transformacija komunističke nomenklature u oligarhiju s demokratskom legitimacijom

- *Slika 2*

Postdemokratsko stanje i simulacija demokracije u Hrvatskoj